

Tekijänoikeudet opetustoimessa

Leena Hiltunen
6.2.2006

Teos ja tekijän oikeus siihen

- 1.1.2006 alkaen uudistuksia vuoden 1961 tekijänoikeuslakiin (osa uudistuksista voimaan 1.1.2007); TekijäL 1§:
  - **Sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen**, olkoonpa se kaunokirjallinen tai selittävä kirjallinen tai suullinen esitys, sävellys- tai näyttämöteos, elokuvateos, valokuvateos tai muu kuvataiteen teos, rakennustaiteen, taidekäsityön tai taideteollisuuden tuote taikka ilmetköönpä se muulla tavalla.
  - **Kirjallisena teoksena pidetään myös** karttaa sekä muuta selittävää piirustusta tai graafista taikka plastillisesti muotoiltua teosta sekä **tietokoneohjelmaa**.

Tekijänoikeuden voimassaoloaika

Tietotekniikan
opettajan-
koulutus

- **Tekijänoikeus on voimassa, kunnes 70 vuotta on kulunut tekijän tai, jos kysymys on 6 §:ssä tarkoitetusta teoksesta, viimeksi kuolleen tekijän kuolinvuodesta.**
  - Elokuvateoksen tekijänoikeus on voimassa, kunnes 70 vuotta on kulunut viimeksi kuolleen pääohjaajan, käsikirjoittajan, vuoropuhelun kirjoittajan tai nimenomaisesti kyseistä elokuvateosta varten luodun musiikin säveltäjän kuolinvuodesta.

4.2.2006

Jyväskylän yliopisto – Tietotekniikan laitos

Kappaleen valmistaminen

Tietotekniikan
opettajan-
koulutus

- Tekijän yksinomainen oikeus; TekijäL 2§:
  - **Tekijänoikeus tuottaa, jäljempänä säädetyin rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin, muuttamattomana tai muutettuna, käännöksenä tai muunnelmana, toisessa kirjallisuus- tai taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen.**
  - Kappaleen valmistamisena pidetään sen valmistamista kokonaan tai osittain, suoraan tai välillisesti, tilapäisesti tai pysyvästi sekä millä keinolla ja missä muodossa tahansa. **Kappaleen valmistamisena pidetään myös teoksen siirtämistä laitteeseen, jolla se voidaan toisintaa.**

4.2.2006

Jyväskylän yliopisto – Tietotekniikan laitos

Tilapäinen kappaleen valmistaminen

- Mitä 2 §:ssä säädetään oikeudesta valmistaa teoksesta kappaleita, **ei koske sellaista tilapäistä kappaleen valmistamista:**
  - 1) joka on väliaikaista tai satunnaista;
  - 2) joka on erottamaton ja välttämätön osa teknistä prosessia;
  - 3) jonka ainoa tarkoitus on mahdollistaa välittäjän tekemä teoksen siirto verkossa kolmansien osapuolten välillä tai teoksen laillinen käyttö; sekä
  - 4) jolla ei ole itsenäistä taloudellista merkitystä.
- Mitä edellä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta tietokoneohjelmaan eikä tietokantaan.

Valmistaminen yksityiseen käyttöön

- Julkistetusta teoksesta saa jokainen valmistaa **muutaman kappaleen yksityistä käyttöönsä varten**. Siten valmistettua kappaletta ei ole lupa käyttää muuhun tarkoitukseen. (tekijäl 12 §)
  - Kappaleen valmistamisen valmistuttajan yksityistä käyttöä varten saa myös antaa ulkopuolisen suoritettavaksi.
  - Tämän pykälän säännökset eivät koske tietokoneella luettavassa muodossa olevaa tietokoneohjelmaa, tietokoneella luettavassa muodossa olevan kappaleen valmistamista tällaisessa muodossa olevasta tietokannasta eivätkä rakennusteoksen valmistamista.

Teoksen saattaminen yleisön saataviin

- Teos saatetaan yleisön saataviin (TekijäL 1§), kun:
  - 1) se **välitetään yleisölle johtimitse tai johtimitta**, mihin sisältyy myös teoksen välittäminen siten, että yleisöön kuuluvilla henkilöillä on mahdollisuus saada teos saataviinsa itse valitsemastaan paikasta ja itse valitsemanaan aikana;
  - 2) se **esitetään julkisesti esitystapahtumassa** läsnä olevalle yleisölle;
  - 3) sen **kappale tarjotaan myytäväksi, vuokrattavaksi tai lainattavaksi** taikka sitä muutoin levitetään yleisön keskuuteen; taikka
  - 4) sitä **näytetään julkisesti** teknistä apuvälinettä käyttämättä.
  - Julkisenä esittämisenä ja yleisölle välittämisenä pidetään myös esittämistä ja välittämistä ansiotoiminnassa suurehkolle suljetulle piirille.

Teoksen julkistaminen

- Teos katsotaan julkistetuksi, kun se luvallisesti on saatettu yleisön saataviin (TekijäL 8§)
  - Julkaistuksi teos katsotaan, kun sen kappaleita tekijän suostumuksella on saatettu kauppaan tai muutoin levitetty yleisön keskuuteen. (31.7.1974/648)
- Jos teoksesta valmistetaan kappale tai teos saatetaan yleisön saataviin, tekijän nimi ja lähde on mainittava siinä laajuudessa ja sillä tavoin kuin hyvä tapa vaatii. Teosta ei saa tekijän suostumuksetta muuttaa enempää kuin sallittu käyttäminen edellyttää. (TekijäL 11§)
- Tekijänoikeuden rajoituksen nojalla ei saa valmistaa kappaleita sellaisesta teoksen kappaleesta, joka on valmistettu tai saatettu yleisön saataviin 2 §:n vastaisesti tai jota suojaava tekninen toimenpide on 50 a §:n 1 momentin vastaisesti kierretty. (TekijäL 11§)

Valokopiointi

- Julkaistusta teoksesta saa valmistaa kappaleita valokopioimalla tai vastaavin menetelmin sopimuslisenssin nojalla siten kuin 26 §:ssä säädetään. (TekijäL 13 §, voimaan 1.1.2007)
  - Aiempi sanamuoto:
    - Sillä, joka on lukuisia tietyn alan suomalaisia tekijöitä edustavalta järjestöltä saanut luvan valokopioimalla tai vastaavin menetelmin valmistaa julkaistusta teoksista kappaleita, on oikeus tällaisin menetelmin valmistaa kappaleita sellaisestakin saman alan julkaistusta teoksesta, jonka tekijää järjestö ei edusta. Kappaleita valmistettaessa on tällöin noudatettava luvassa määrättyjä ehtoja. (TekijäL 13§)
- Ei koske skannaamista!

Teosten käyttäminen opetustoiminnassa

- **Julkistetusta teoksesta saa** sopimuslisenssin nojalla, siten kuin 26 §:ssä säädetään, **valmistaa kappaleita opetustoiminnassa tai tieteellisessä tutkimuksessa käytettäväksi** ja käyttää niitä mainitussa tarkoituksessa yleisölle välittämiseen muulla tavalla kuin radiossa tai televisiossa lähettämällä. Mitä tässä momentissa säädetään, **ei koske kappaleen valmistamista valokopioimalla tai vastaavin menetelmin.** (TekijäL 14§)
  - Opetustoiminnassa saa äänen tai kuvan suoran talteenottamisen avulla valmistaa kappaleita opettajan tai oppilaan esittämästä julkistetusta teoksesta opetustoiminnassa **tilapäisesti käytettäväksi**. Siten valmistettua kappaletta ei saa käyttää muuhun tarkoitukseen.
  - Ylioppilastutkintoon kuuluvaan tai muuhun vastaavaan kokeeseen saadaan ottaa osia julkistetusta teoksesta tai, jos teos ei ole laaja, koko teos.
  - Mitä edellä 1 momentissa säädetään muun kuin radiossa tai televisiossa lähetetyn teoksen osalta, ei koske teosta, jonka tekijä on kieltänyt kappaleen valmistamisen tai teoksen välittämisen.

Opetuksessa käytettävät kokoomateokset

Tietotekniikan
opettajan-
koulutus

- Opetuksessa käytettäväksi tarkoitettuun painamalla tai vastaavin menetelmin valmistettuun **kokoomateokseen, joka muodostetaan useiden tekijöiden teoksista, saa ottaa vähäisiä osia kirjallisesta teoksesta tai sävellysteoksesta** taikka, jos teos ei ole laaja, koko teoksen, **kun viisi vuotta on kulunut vuodesta, jona teos julkaistiin**. Tekstiin liittyen saadaan ottaa kuva julkistetusta taideteoksesta. Mitä tässä momentissa säädetään, ei koske teosta, joka on valmistettu käytettäväksi opetuksessa. (TekijäL 18§)
  - ei koske oppimateriaaliksi valmistettuja teoksia!

4.2.2006

Jyväskylän yliopisto – Tietotekniikan laitos

Opetus ansiotarkoituksessa

Tietotekniikan
opettajan-
koulutus

- Mitä tässä laissa on säädetty opetustoiminnasta, ei sovelleta opetustoimintaan, jota harjoitetaan ansiotarkoituksessa. (TekijäL 54a§)

4.2.2006

Jyväskylän yliopisto – Tietotekniikan laitos

Julkinen esittäminen

- Teoksen, joka on julkaistu, saa esittää julkisesti jumalanpalveluksen ja **opetuksen yhteydessä**. (TekijäL 21§)
  - Julkaistun teoksen saa myös esittää julkisesti tilaisuudessa, jossa teosten esittäminen ei ole pääasia ja johon pääsy on maksuton sekä jota muutoinkaan ei järjestetä ansiotarkoituksessa.
  - Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, ei koske näytelmä- eikä elokuvateosta.

Sitaatti

- Julkistetusta teoksesta on lupa hyvän tavan mukaisesti ottaa lainauksia tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa. (TekijäL 22§)

Taideteosten käyttäminen

- Julkistetuista taideteoksista saa ottaa tekstiin liittyviä kuvia (TekijäL 25§):
  - 1) arvostelemaan tai tieteelliseen esitykseen; sekä
  - 2) sanomalehteen tai aikakauskirjaan selostettaessa päivätapahtumaa, edellyttäen ettei teosta ole valmistettu sanomalehdessä tai aikakauskirjassa toisinnettavaksi.
- Kun taideteoksen kappale on tekijän suostumuksella myyty tai muutoin pysyvästi luovutettu, taideteoksen saa sisällyttää valokuvaan, elokuvaan tai televisio-ohjelmaan, **jos toisintamisella** on valokuvassa, elokuvassa tai televisio-ohjelmassa **toisarvoinen merkitys**.

Tietokoneohjelmia ja tietokantoja koskevia erityissäännöksiä I

- Joka on laillisesti hankkinut tietokoneohjelman, saa valmistaa ohjelmasta sellaiset kappaleet ja tehdä ohjelmaan sellaisia muutoksia, jotka ovat tarpeen ohjelman käyttämiseksi aiottuun tarkoitukseen. Tämä koskee myös virheiden korjaamista. (TekijäL 25j§)
  - Se, jolla on oikeus käyttää tietokoneohjelmaa, saa valmistaa ohjelmasta **varmuuskappaleen, jos se on tarpeen ohjelman käytön kannalta**.
  - Se, jolla on oikeus käyttää tietokoneohjelmaa, **saa tarkastella, tutkia tai kokeilla tietokoneohjelman toimintaa niiden ideoitien ja periaatteiden selvittämiseksi, jotka ovat ohjelman osan perustana**, jos hän tekee sen ohjelman tietokoneen muistiin lukemisen tai ohjelman näyttämisen, ajamisen, siirtämisen tai tallentamisen yhteydessä.
  - Se, jolla on oikeus käyttää tietokantaa, saa valmistaa tietokannasta kappaleita ja tehdä kaikki muutkin toimet, jotka ovat tarpeen tietokannan sisältöön pääsyä ja sisällön tavanmukaista käyttöä varten.
- Sopimuksen ehto, jolla rajoitetaan 2–4 momentin mukaista käyttöä, on tehoton.

Tietokoneohjelmia ja tietokantoja koskevia erityissäännöksiä II

- Ohjelman koodin kopioiminen ja sen muodon kääntäminen on sallittua, jos nämä toimenpiteet ovat välttämättömiä sellaisten tietojen hankkimiseksi, joiden avulla voidaan saavuttaa **yhteentoimivuus itsenäisesti luodun tietokoneohjelman ja muiden ohjelmien välillä**, ja seuraavat edellytykset täyttyvät:
  - 1) nämä toimenpiteet suorittaa lisenssinhaltija tai muu henkilö, jolla on oikeus käyttää ohjelman kappaletta, taikka heidän lukuunsa henkilö, jolla on siihen oikeus;
  - 2) yhteentoimivuuden saavuttamisen kannalta tarpeellinen tieto ei aikaisemmin ole ollut helposti ja nopeasti 1 kohdassa tarkoitettujen henkilöiden saatavilla; sekä
  - 3) nämä toimenpiteet rajoittuvat niihin alkuperäisen ohjelman osiin, jotka ovat yhteentoimivuuden saavuttamisen kannalta tarpeen.
- Tietoja, jotka on saatu 1 momentin säännösten nojalla, ei saa näiden säännösten nojalla:
  - 1) käyttää muuhun tarkoitukseen kuin itsenäisesti luodun tietokoneohjelman yhteentoimivuuden aikaansaamiseen;
  - 2) antaa muille, ellei se ole tarpeen itsenäisesti luodun tietokoneohjelman yhteentoimivuuden kannalta; eikä
  - 3) käyttää ilmaisumuodoltaan huomattavassa määrin samanlaisen tietokoneohjelman kehittämiseen, valmistamiseen tai markkinoille saattamiseen taikka muuhun tekijänoikeutta loukkaavaan toimeen.
- Sopimuksen ehto, jolla rajoitetaan tämän pykälän mukaista tietokoneohjelman käyttöä, on tehoton.

Tekijänoikeuden siirtyminen I

- Tekijänoikeus voidaan, 3 §:n säännöksistä johtuvin rajoituksin, luovuttaa kokonaan tai osittain (TekijäL27§).
  - **Kappaleen luovutukseen ei sisälly tekijänoikeuden luovutus.** Tilauksesta tehtyyn muotokuvaan tekijä ei kuitenkaan saa käyttää oikeuttaan tilaajan tai, tämän kuoltua, hänen leskensä ja perillistensä suostumuksetta.
- Ellei toisin ole sovittu, ei se, jolle tekijänoikeus on luovutettu, saa muuttaa teosta eikä luovuttaa oikeutta toiselle. Milloin oikeus kuuluu liikkeelle, sen saa luovuttaa yhdessä liikkeen tai sen osan kanssa; luovuttaja on kuitenkin edelleen vastuussa sopimuksen täyttämisestä.

Tekijänoikeuden siirtyminen II

- **Jos tietokoneohjelma ja siihen välittömästi liittyvä teos on luotu täytettäessä työsuhteesta johtuvia työtehtäviä, tekijänoikeus tietokoneohjelmaan ja teokseen siirtyy työnantajalle.** Sama koskee vastaavasti myös virkasuhteessa luotua tietokoneohjelmaa ja siihen välittömästi liittyvää teosta. (TekijäL 40b§)
  - Edellä 1 momentissa olevia säännöksiä ei sovelleta sotilasopetuslaitoksia lukuun ottamatta korkeakoulun opetus- ja tutkimustyössä itsenäisesti toimivan tekijän luomaan tietokoneohjelmaan eikä siihen välittömästi liittyvään teokseen.
  - Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään tietokoneohjelmasta, sovelletaan vastaavasti työ- ja virkasuhteesta johtuvia tehtäviä täytettäessä luotuu tietokantaan.

Valokuvaajan oikeudet

- Valokuvaajalla on yksinomainen oikeus määrätä valokuvasta, muuttamattomana tai muutettuna:
  - 1) valmistamalla siitä kappaleita;
  - 2) saattamalla se yleisön saataviin.
- Oikeus valokuvaan on voimassa, kunnes 50 vuotta on kulunut sen vuoden päättymisestä, jona kuva valmistettiin. **Jos kuva ylittää teoskynnyksen (on riittävän ainutlaatuinen) suoja-aika 70 vuotta tekijän kuolemasta.**

Valokuvaamalla tehty muotokuva

- Valokuvaamalla valmistetun muotokuvan tilaajalla on, vaikka valokuvaaja on pidättänyt itselleen oikeuden teokseen, oikeus antaa lupa muotokuvan ottamiseen sanomalehteen, aikakauskirjaan tai elämäkerralliseen kirjoitukseen, jollei valokuvaaja erikseen ole pidättänyt oikeutta kieltää sitä. (TekijäL 40c§)

Teknisen toimenpiteen kiertämisen kieltö

- Tämän lain mukaan **suojatun teoksen suojana olevaa tehokasta teknistä toimenpidettä**, jonka teoksen tekijä tai joku muu tekijän luvalla teosta yleisön saataviin saattaessaan on teoksen suojaksi asettanut, **ei saa kiertää**. (TekijäL 50a§)
  - Tehokkaalla teknisellä toimenpiteellä tarkoitetaan tekniikkaa, laitetta tai osaa, joka on suunniteltu tavanomaisessa käyttötarkoituksessa estämään tai rajoittamaan teoksiin ilman tekijän tai oikeuksien muun haltijan lupaa kohdistuvia tekoja ja jolla tavoiteltu suoja saavutetaan.
  - Mitä 1 momentissa säädetään, **ei sovelleta**, jos tekninen toimenpide kierretään **salaustekniikoita koskevan tutkimuksen tai opetuksen yhteydessä** taikka jos teoksen kappaleen laillisesti hankkinut tai haltuunsa saanut kiertää teknisen toimenpiteen teoksen saamiseksi kuultavilleen tai nähtävillään. Teoksesta, jota suojaava tekninen toimenpide on kierretty teoksen saamiseksi kuultaville tai nähtävillään, ei saa valmistaa kappaletta.
- Mitä 1—3 momentissa säädetään, ei koske tietokoneohjelmaa suojaavaa teknistä toimenpidettä.

Piraattikielto

- Voimaan **laillisen lähteen vaatimus** myös yksityisessä käytössä (TekijäL 56§)
  - kopiointi (kappaleen valmistaminen) myös omaan käyttöön rangaistavaa, jos on ollut aihetta epäillä tuotteen alkuperää (ts. esim. käyttöoikeutta ei määritetty; TekijäL 11§)
  - laittoman teoskappaleen lataaminen tietoverkosta omalle koneelle on nimenomaan kielletty (kappaleen valmistamista; TekijäL 56a§)
  - laittoman lähteen hyödyntäminen ei johda rangaistukseen (TekijäL 56a§), paitsi jos tietää lähteen laittomaksi!

